

ASD
ZABURZENIA ZE SPECTRUM
AUTYZMU

Mgr Paweł Tarasewicz

Specjalny Ośrodek Szkolno-
Wychowawczy w Bartoszycach

„NA NIEBIESKO DLA AUTYZMU”

**ŚWIEĆ
EDUKUJ
WSPIERAJ**

WWW.NANIEBIESKO.ORG.PL

ASD

- A. SPOŁECZNE I KOMUNIKACYJNE
DEFICYTY
- B. ZACHOWANIA NIEPOŻĄDANE

ASD

- **DEFICYTY BEHAWIORALNE**-to umiejętności, których dziecko nie posiada a powinno posiadać
- **NADMIARY BEHAWIORALNE**-to zachowania, w które dziecko nie powinno się angażować, a często się angażuje; występują w nadmiernym nasileniu, utrudniając bądź uniemożliwiając funkcjonowanie społeczne

ASD W DSM-V

- TRWAŁE USZCZERBKI W KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ I W INTERKACJACH
- OBSESYJNE ZAINTERESOWANIA I POWTARZALNE ZACHOWANIA
- OBECNOŚĆ ZABURZEŃ WE WCZESNYM DZIECIŃSTWIE
- OBJAWY OGRANICZAJĄCE LUB OSŁABIAJĄCE NORMALNE FUNKCJONOWANIE

RODZAJE ZACHOWAŃ NIEPOŻĄDANYCH

- Ataki złości
- Zachowania autoagresywne;
autostymulacyjne
- Nadmierna aktywność rąk i nóg w czasie nauki
- Zachowania antyspołeczne i destrukcyjne
- Odmowa wykonania poleceń
- Zachowania stereotypowe
- Niepoprawne emocje i okazywanie uczuć
- Stosowanie niepoprawnych wyrażen

- Problemy z jedzeniem
- Lęk i niepokój
- Niepoprawne interakcje społeczne

Obszary funkcjonowania, w których ujawniają się zachowania niepożądane:

- Utrzymanie uwagi w czasie nauki
- Skupianie uwagi na zadaniu
- Wykonywanie poleceń
- Czekanie
- Samodzielne wykonywanie zadań

ZACHOWANIA NIEPOŻĄDANE ROZWIJAJĄ SIĘ
JAKO ODPOWIEDŹ NA ŚRODOWISKO
POZBAWIONE STYMULACJI
(zachowania sprawcze)

- Stają się środkiem do pozyskania dodatkowych bodźców i wzmocnień pod nieobecność innych
- Są utrzymywane przez pozyskanie uwagi lub dostępu do pożądanej rzeczy bądź aktywności

ASD

spectrum objawów

- Słabo modulowalny kontakt wzrokowy
- Trudności w generalizowaniu nabytych umiejętności
- Ucieczka od wymagań bądź ich unikanie
- Brak, słaby lub niepoprawny repertuar próśb, nazywania, naśladowania werbalnego
- Brak, słaby lub wadliwy zakres odbierania bodźców słuchowych
- Brak słaby lub niepoprawny repertuar konwersacyjny

- Brak słaby lub niepoprawny repertuar umiejętności społecznych
- Nietypowe wzorce uczenia się
- Zależność od wzmocnień
- Zachowania obsesyjno-kompulsyjne
- Nieprawidłowe reakcje obronne związane ze zmysłami

- ZABURZENIA TEORII UMYŚŁU(brak zdolności do mentalizowania; trudność/niemożność zrozumienia myśli i uczuć innych ludzi; „ślepota na stany umysłu”/brak emocjonalnego odzwierciedlania)
- Społeczna niekompetencja(problemy z dzieleniem się; współpracą; przeproszaniem się; umawianiem; dotrzymywaniem umów; kontrolowaniem impulsów i adekwatnością społecznego reagowania)
- Zaburzenia w zakresie tych codziennych czynności, które wymagają myślenia o treści cudzych myśli

- Brak „wspólnej uwagi”-ograniczenia społecznego uczenia się
- Słabsze rozpoznawanie twarzy
- Ograniczenia gestykulacji(w obszarze gestów instrumentalnych czy ekspresywnych)
- Ograniczenia zdolności do interpretowania emocji
- Deficyty empatii(intencjonalna zakłada zdolność mentalizacji)

- Ograniczona kompetencja konwersacyjna
- Zaburzenia prozodii mowy
- Specyficzny styl przetwarzania informacji(osłabienie percepcji globalnej)
- Zdolność utrzymania uwagi zachowana; brak dobrej kontroli uwagi zmiennej; ograniczenia przerzutności
- Stereotypie

- Zaburzenia funkcji wykonawczych(trudności z przełączaniem się między zadaniami; perseweracja)

Funkcjonowanie tych dzieci może być bardzo różne, ale każde z nich będzie miało następujące cechy:

- wyraźne deficyty i nieprawidłowości w zakresie interakcji i zachowań społecznych,
- opóźnienia i deficyty w nabywaniu mowy i języka oraz w zdolności do porozumiewania się,
- ograniczone, sztywne, powtarzające się zachowania i zainteresowania.
- Ponadto rozwój dziecka z autyzmem cechuje nieharmonijność. Niektóre obszary funkcjonowania mogą być opóźnione w stosunku do wieku dziecka i odznaczać się deficytami (np. rozwój emocjonalny i społeczny), w innych możemy obserwować ponadprzeciętne zdolności np. pamięć wzrokową.
- U osób z autyzmem mogą współwystępować inne zaburzenia i choroby np. padaczka, nadpobudliwość psychoruchowa, dyspraksja lub różnego typu alergie nasilające problemy w funkcjonowaniu.
- Ze względu na duże zróżnicowanie w funkcjonowaniu intelektualnym, społecznym i komunikacyjnym edukacja tej grupy uczniów stanowi duże wyzwanie w stosunku do pozostałych uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Dzieci ze spektrum autyzmu (w różnym nasileniu) mają trudności z odczytywaniem emocji, rozumieniem przyczyn emocji, myśli, intencji i zamiarów innych ludzi. Wiąże się to z zaburzoną zdolnością do intuicyjnego myślenia o własnych i cudzych myślach (tzw. Teoria Umysłu).

Rozwijanie umiejętności społecznych jest jednym z kluczowych celów w terapii dziecka z autyzmem (m. in. praca nad rozwijaniem Teorii Umysłu, uczeniem norm i zasad funkcjonowania społecznego, uczeniem i rozwijaniem umiejętności odpowiedniego zachowania się w różnych sytuacjach).

CAŁOŚCIOWE ZABURZENIA ROZWOJU (AUTYZM) wg ICD-10

- Nieprawidłowy lub upośledzony rozwój wyraźnie widoczny przed 3 rokiem życia w co najmniej jednym z następujących obszarów:
- rozumienie i ekspresja językowa używane w społecznym porozumiewaniu się,
- rozwój wybiórczego przywiązania społecznego lub wzajemnych kontaktów społecznych,
- funkcjonalna lub symboliczna zabawa.

W sumie co najmniej sześć objawów spośród wymienionych w punktach (1), (2) i (3), przy czym co najmniej dwa z nich z punktu (1) i po co najmniej jednym z punktów (2) i (3):

- **Jakościowe nieprawidłowości wzajemnych interakcji społecznych** przejawiane co najmniej w dwóch z następujących obszarów:
- niedostateczne wykorzystanie kontaktu wzrokowego, wyrazu twarzy, postaw ciała i gestów do odpowiedniego regulowania interakcji społecznych,
- niedostateczny (odpowiednio do wieku umysłowego i mimo licznych okazji) rozwój związków rówieśniczych obejmujących wzajemnie podzielane zainteresowania, czynności i emocje,
- **brak odwzajemniania społeczno-emocjonalnego**, przejawiający się upośledzeniem lub odmiennością reagowania na emocje innych osób, albo brak modulacji zachowania odpowiedniej do społecznego kontekstu, albo słaba integracja zachowań społecznych, emocjonalnych i komunikacyjnych,
- brak spontanicznej potrzeby dzielenia się z innymi osobami radości, zainteresowań lub osiągnięć (np. brak pokazywania, przynoszenia lub podkreślania wobec innych osób przedmiotów swego indywidualnego zainteresowania).

Jakościowe nieprawidłowości w porozumiewaniu się przejawiane co najmniej w jednym z następujących obszarów:

- opóźnienie lub zupełny brak rozwoju mówionego języka, które nie wiążą się z próbą kompensowania za pomocą gestów lub mimiki jako alternatywnego sposobu porozumiewania się (często poprzedzane przez brak komunikatywnego gaworzenia),
- względny niedostatek inicjatywy i wytrwałości w podejmowaniu wymiany konwersacyjnej (na jakimkolwiek występującym poziomie umiejętności językowych), w której zachodzą zwrotne reakcje na komunikaty innej osoby,
- stereotypowe i powtarzające się, idiosynkratyczne wykorzystanie słów i wyrażeń,
- brak spontanicznej różnorodności zabawy w udawanie (“na niby”) lub zabawy naśladowującej role społeczne.

Ograniczone, powtarzające się i stereotypowe wzorce zachowania, zainteresowań i aktywności przejawiane w co najmniej jednym z następujących obszarów:

- pochłonięcie jednym lub liczniejszymi stereotypowymi zainteresowaniami o nieprawidłowej treści i zogniskowaniu, albo jednym lub więcej zainteresowaniami nieprawidłowymi z powodu swej intensywności i ograniczenia, choć nie z powodu treści i zogniskowania,
- wyrażenie kompulsywne przywiązanie do specyficznych, нефункциональных czynności rutynowych i zrytualizowanych,
- stereotypowe i powtarzające się manieryzmy ruchowe, obejmujące albo stukanie lub kręcenie palcami, albo złożone ruchy całego ciała,
- koncentracja na cząstkowych lub нефункциональных właściwościach przedmiotów, służących do zabawy (jak: ich zapach, odczucie powierzchni lub powodowanego hałasu lub wibracji).

INDYWIDUALIZM

- Przeprowadzenie szczegółowej diagnozy umiejętności dziecka, a więc wnikliwe rozpoznanie jego specyficznych potrzeb i możliwości;
- Opracowanie odpowiedniego systemu nauczania dla danego dziecka, czyli elastyczne dostosowanie metod pracy
- Nauczanie takich treści, które dziecku są w danym czasie najbardziej potrzebne, nawet jeśli odbiega to od podstawy programowej. Należy pamiętać, że pominięcie jakiegoś ważnego dla dziecka etapu, może spowodować duże trudności z jego nadrobieniem w przyszłości. W praktyce wygląda to tak, że z jednego przedmiotu uczeń może nie znać elementarnych treści, a z innego wykazywać ponadprzeciętną wiedzę – należy wyjść naprzeciw tej specyfice i dostosować program nauczania do tego szczególnego ucznia.
- Dostosowanie materiałów edukacyjnych do potrzeb i zainteresowań dziecka – ze względu na różne deficyty, zaburzenia sensoryczne – ważne jest opracowanie takich materiałów, które ułatwią naukę dzieciom z autyzmem. Najczęściej to nauczyciel musi przygotować pomoce dydaktyczne w postaci planów zajęć, planów czynności, piktogramów, koszyków, itp. Na początku wydaje się to czasochłonne i trudne, ale zdecydowanie ułatwia późniejszą pracę i naukę

Uczniowi(ASD) należy zapewnić:

- stałość i przewidywalność
 - sporządzenie planów dnia w szkole, planu konkretnej lekcji czy zajęć na poziomie zrozumiałym dla dziecka,
 - pomoc w orientacji w przestrzeni szkolnej: np.: oznaczenia pomieszczeń w sposób zrozumiały dla ucznia, sporządzenie planu szkoły,
 - uprzedzanie o zmianach np. o zastępstwie, skróceniu lekcji, czy wizytacji,
 - określanie czasu trwania aktywności np. poprzez określenie ilości zadań, czy poprzez sygnał dźwiękowy,
 - przygotowanie dodatkowych zadań lub innego zajęcia w sytuacji, gdy autystyczny uczeń skończy pracę wcześniej niż jego koledzy z klasy;

Komfort sensoryczny :

- odpowiednie miejsce w klasie (np. z daleka od okna, w pierwszej ławce, tak by jak najłatwiej było mu skupić uwagę na nauczycielu),
- wydzielenie miejsca, w którym uczeń z autyzmem mógłby się zrelaksować i wyciszyć, jeśli zaistniałaby taka potrzeba;

Wizualny kanał przekazu informacji:

- plany w postaci wizualnej zrozumiałej dla danego dziecka (pokazane poprzez np.: konkretne przedmioty oznaczające dane aktywności, poprzez zdjęcia, obrazki, piktogramy lub etykiety z napisami),
- przygotowywanie zdjęć, diagramów, wykresów, tabel, doświadczeń, które by jak najpełniej ilustrowały i porządkowały informacje zawarte w tekście podręcznikowym,
- wspieranie poleceń ustnych przedstawieniem ich w sposób wizualny/wzrokowy, zależnie od poziomu rozumienia ucznia np. poprzez zapisanie polecenia na kartce, pokazanie piktogramu, czy zdjęcia;

Kontrolowany sposób mówienia:

- zwracanie uwagi, czy polecenie kierowane do całej klasy zostało odebrane przez ucznia z autyzmem i jeśli to potrzebne skierowanie go również indywidualnie do niego,
- przekazywanie najistotniejszych informacji – „nie zalewać potokiem słów”,
- robienie przerw między zdaniem, tak by dziecko miało czas na przetworzenie informacji; po zadaniu pytania, polecenia danie czasu dziecku na zareagowanie,
- unikanie sarkazmu i aluzji, wyjaśnianie metafor,
- formułowanie poleceń wprost (unikanie pytania dziecko o zgodę, gdy tak naprawdę musi wykonać zadanie, czy polecenie),
- zadawanie pytań „zamkniętych” i z podanymi możliwościami do wyboru np.: zamiast: „Co chcesz teraz robić?” to: „Chcesz teraz czytać, czy pisać?”,
- uważanie na głośność mówienia, zwłaszcza przy dzieciach z nadwrażliwością słuchową;

Wspieranie w samodzielnej pracy:

- przedstawienie zadania w sposób jak najbardziej jasny dla dziecka, podzielenie go na mniejsze etapy,
- czasem zmniejszenie trudności zadania lub jego skrócenie,
- można również przedstawić dziecku lub zrobić razem z nim plan wykonania zadania,
- jasno określić, kiedy jest koniec zadania

Wzmacnianie motywacji w procesie uczenia się i poczucia własnej wartości:

- wykorzystywanie zainteresowań dziecka i ulubionych form pracy w uczeniu go nowych umiejętności (np.: fascynacji układem słonecznym do uczenia pojęć „mniejszy” - „większy”),
- opracowanie systemu nagród zwłaszcza przy zadaniach trudniejszych lub mało interesujących dla dziecka; oceny nie zawsze są motywujące dla dziecka z autyzmem,
- stwarzanie sytuacji, w których dziecko miałyby poczucie sukcesu,
- wykorzystanie specjalnych umiejętności dziecka i zainteresowań do podniesienia jego statusu w klasie,
- pozwolenie uczniowi na stosowanie własnych metod do rozwiązywania zadań (poproszenie go o ich pokazanie lub wytłumaczenie);

Wspieranie ucznia w nawiązywaniu i utrzymywaniu relacji z rówieśnikami:

- uczeń z autyzmem może mieć duże trudności z rozpoczęciem rozmowy, z zawiązaniem przyjaźni, warto wesprzeć go w działaniach, jeśli wyraża chęć uczestniczenia w życiu klasy. Być może ważne będzie „poinstruowanie” pozostałych uczniów, jak mogą reagować na różne zachowania swojego autystycznego kolegi

Istotna jest **współpraca** z rodzicami dziecka.
Dobra wymiana informacji pomiędzy rodzicem
i nauczycielem jest ważnym elementem w
procesie terapii i edukacji dziecka z autyzmem

RODZIC DZIECKA Z ASD-WYMAGAJĄCY;
SPECYFICZNY PARTNER...

Jak sprawdzić wiedzę ucznia z ASD?

- zrób sprawdzian dostosowany do konkretnego dziecka;
- weź pod uwagę funkcjonowanie dziecka, jego orientacyjne zdolności intelektualne, jego poziom i sposób komunikowania się, jego umiejętności koncentracji;
- pamiętaj, co w danej sytuacji rzeczywiście sprawdzasz – czy umiejętność pisania sprawdzianu czy wiedzę;
- wykorzystaj formę testową, nie opisową;
- ułóż test z wykorzystaniem materiałów i treści wizualnych, obrazkowych;
- jeśli potrzeba zadaj dodatkowe pytania i/lub pytania pomocnicze;
- przygotuj sprawdzian pisemny, nie ustny;
- przeznacz na sprawdzian i ewaluację osoby z autyzmem dużo czasu;
- nie pośpieszaj dziecka;
- część umiejętności sprawdź w innej sytuacji;
- bądź przychylny dziecku;
- nie wyręczaj dziecka – to pozwoli rzetelnie ocenić jego zdolności;
- zastosuj odpowiednią motywację i gratyfikację za wykonanie pracy

DZIĘKUJĘ...